

Lokale svar på globale kriser – om byer og kommuners arbejde med grøn omstilling

Lokale svar på globale kriser – om byer og kommuners arbejde med grøn omstilling

SIMON KJÆR HANSEN

Centerleder,
Dronning Marys Center,
Københavns Universitet,
shansen@samf.ku.dk

SIGRID MARIE LASSEN

Manager of Networks,
Dronning Marys Center,
Københavns Universitet,
sml@samf.ku.dk

**MIKKEL BISGAARD
PETERSEN**

Manager of Partnerships,
Dronning Marys Center,
Københavns Universitet,
mbp@samf.ku.dk

“There is no Republican or Democratic way to pick up the garbage”

Omtrent sådan skulle Fiorello La Guardia have sagt, da han i 1930'erne var borgmester i New York.¹ Citatet fremhæves ofte som et udtryk for, at lokalpolitik er gjort af et særligt pragmatisk og resultatorienteret stof. I kommuner kommer politikere ikke langt på ideologisk kampgejst og partipolitiske sværds slag, lyder argumentet. Her er det samarbejde og konkrete handlinger, som kan mærkes i borgernes hverdag, der driver det politiske engagement og giver de største belønninger på valgdagen.

I den nogenlunde samtidige danske revyklassiker – “Ih, hvor er det kommunalt” – finder man en noget anden udlægning af den lokalpolitiske virkelighed. Her drømmer sangens fortæller i første vers om som voksen at finde arbejde på byens rådhus, for ... ”der vil jeg med tiden ind og regne galt / mellem spindelvæv, og bøger og papire’ / skal jeg sove trygt hver dag fra ni til fire / der er lønnen nemlig fyrstelig og sliddet minimalt / ih, hvor er det splitter kommunalt!”

Hvilken af de to fortællinger som i 2025 kommer tættest på sandheden om effektiviteten og kompetenceniveauet i det kommunale Danmark, er et spørgsmål, som i lyset af de seneste års kampe om klima og miljø har fået ny aktualitet.

Mens de økologiske kriser er globale af natur, foregår en stor del af den konkrete handling i kommuner, byer og lokalsamfund. Og meget tyder på, at der også de kommende år bliver brug for ikke-statslige aktører, hvis verdenssamfundet skal holde sig inden for de planetære grænser for drivhusgasudledninger, tab af biodiversitet og ressourceudnyttelse.

Godt 10 år efter at verdens stater i 2015 indgik Parisaftalen, synes klimadagsordenen at have mistet noget af sit internationale momentum. Krig i Europa og Mellemøsten har skabt stigende geopolitisk usikkerhed og flyttet rundt på de politiske prioriteringer i regeringskontorerne i mange lande. Trumpadministrationens udfordring af global samhandel og samarbejde gør det vanskeligt at tro på, at det internationale samfund vil nå til enighed om nye svar i klimakrisen. Samtidig observerer vi flere steder i Europa politiske græsrodsbevægelser som de ’gule veste’ i Frankrig, som delvist er opstået i protest mod indførelsen af nye, grønne afgifter. Politiske partier som AFD i Tyskland, Re-

form UK i Storbritannien og på den hjemlige scene Danmarksdemokraterne mobiliserer vælgere med partiprogrammer, hvor modstand mod klimahandling er centrale programpunkter.

I denne brydningstid træder kommuner og byer verden over frem som centrale aktører. Mange har i regi af globale byorganisationer som C40 Cities, ICLEI eller Global Covenant of Mayors udviklet klimaplaner, hvor de lokale CO₂-reduktionsmål ofte overstiger de nationale mål i tempo og ambitionsniveau. På FN-klimakonferencen COP30 i Belém i Brasilien forventes byerne at komme yderligere i fokus gennem det såkaldte CHAMP-initiativ (Coalition for High Ambition Multi-level Partnerships for Climate Action), der sigter mod at fremme samarbejdet mellem nationale og subnationale aktører i planlægningen, finansieringen og implementeringen af klimaindsatser.

Danmark skiller sig i global sammenhæng ud med det historiske DK2020-program og 'Klimaalliancen', hvor samtlige danske kommuner har udviklet klimaplaner med konkrete initiativer for at bringe de lokale drivhusgasudledninger ned på et niveau, som er i overensstemmelse med målene i Paris-aftalen. Kommunerne følger i dette arbejde en global standard udarbejdet af C40 Cities, som sikrer en ensartet og fagligt robust tilgang til at beregne lokale CO₂-udledninger og udarbejde CO₂-reduktionsmål og indsatser.²

Danske kommuner er også i stigende grad en central aktør i implementeringen af den nationale miljø- og klimapolitik. Som et af de seneste og mest markante eksempler herpå har kommunerne i arbejdet med at realisere målene i Den Grønne Trepårt fået ansvaret for at koordinere planerne for en historisk stor omlægning af 15 procent af det danske landbrugsareal til skov- og naturområder.

I dansk og international sammenhæng har det kendte slogan om at "tænke globalt og handle lokalt" således fået nye betydninger. Kommuner, byer og lokalområder synes i stigende grad at blive integreret i arbejdet med at realisere internationalt og nationalt fastsatte mål for at nedbringe klodens drivhusgasser og modgå tab af biodiversitet.

I dette temanummer undersøger vi, hvordan kommuner og byer forvalter deres ansvar og roller i det nationale og internationale arbejde med at håndtere miljø- og klimakriser. Hvilke løsninger udvikler de, hvilke udfordringer møder de, og hvad er resultaterne? Kan man knytte håb til, at byer og kommuner holder liv i den grønne omstilling i en tid, hvor det globale klimasamarbejde på ny er udfordret og mange statslige aktører ikke kan – eller vil?

I dette temanummer undersøger vi, hvordan kommuner og byer forvalter deres ansvar og roller i det nationale og internationale arbejde med at håndtere miljø- og klimakriser

Gør de lokale klimaindsatser en forskel?

For at besvare spørgsmålene er temanummeret delt i tre dele.

Byers og kommuners rolle i den grønne omstilling er omdiskuteret: Er lokale indsatser en nødvendighed – eller måske snarere en omvej? Gør det en forskel?

I del 1 præsenteres en række bidrag, der på forskellige måder undersøger nogle grundlæggende spørgsmål om effekten af lokale aktørers arbejde med globale klima- og miljøkriser. Byers og kommuners rolle i den grønne omstilling er omdiskuteret: Er lokale indsatser en nødvendighed – eller måske snarere en omvej? Gør det en forskel?

Vi lægger ud med et interview med professor Michele Betsill fra Institut for Statskundskab på Københavns Universitet, som i mere end 20 år har fulgt ikke-statslige aktørers arbejde med klima- og miljøpolitik. Hun ser håb i udviklingen af mange lokale initiativer verden over og fremhæver byers særlige lokale forankring, evne til innovation og samarbejde mellem offentlige og private aktører.

Omvendt anlægger professor Lars Gårn Hansen fra Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi på Københavns Universitet i temanummerets andet bidrag et mere skeptisk blik på lokal klimapolitik. Han sætter blandt andet spørgsmålstejn ved omkostningseffektiviteten af lokale klimaindsatser og peger på, at det kan være en væsentligt dyrere vej til at opnå klimamål sammenlignet med indsatser på nationalt niveau eller EU-niveau.

Alle 98 danske kommuner har som nævnt ovenfor udarbejdet klimahandlingsplaner efter C40 Cities' internationale standarder for klimaplanlægning, og Anna Esbjørn fra CONCITO giver i den tredje artikel en status på, hvordan det går med implementeringen af planerne. Hun fremhæver både områder med dokumenteret fremdrift og områder med barrierer for målopfyldelsen og understreger vigtigheden af tydeligt lederskab og samarbejde på tværs af politiske og administrative niveauer for at sikre fremdrift i lokale klimaindsatser.

På baggrund af et bachelorprojekt på Institut for Statskundskab ved Københavns Universitet præsenterer Julie Rudolf Christensen, Frederik Skouboe Hauge og Stine Mørch Pedersen herefter en ambitionsscore til at vurdere og sammenligne kommuners klimaindsats – et redskab, der både kan fungere som analyseværktøj og som blød styringsmekanisme til at løfte det lokale ambitionsniveau.

Har det lokale niveau svar i grønne kriser?

I anden del af temanummeret vender vi blikket mod nogle af de aktuelle grønne kriser, som håndteres lokalt og ofte kræver handling her og nu – fra kystbeskyttelse og stormflodshåndtering, arealomlægning og fødevareproduktion til bæredygtig adfærd.

Lektor Kristoffer Albris og postdoc Anne Sofie Beer Nielsen fra Institut for Antropologi på Københavns Universitet viser i deres bidrag, hvordan kommuner presses ind i en ny rolle som kystbeskyttere, hvor de både skal levere tekniske løsninger og håndtere politiske dilemmaer om fordeling af ansvar og oplevelsen af legitimitet – og peger i forlængelse heraf på et behov for klare nationale rammer.

Repræsentant for Grøn Trepert Birgit S. Hansen og specialkonsulent Andreas Hemmingsen-Alberg fra Kommunernes Landsforening forklarer herefter i deres bidrag, hvordan man i kommunerne omsætter ”grønne drømme” til konkret handling i implementeringen af Grøn Trepert. I artiklen sammenfatter de blandt andet en række af de potentielle gevinster, der kan opnås ved en lokalt forankret implementering af den nationale klima- og miljøpolitik.

Klima- og miljømedarbejder Lisa Kimiko Makhholm fra Brøndby Kommune med konsulent Morten Friis og direktør Rune Baastrup fra Democracy x zoomer herefter yderligere ind på indsatser i Brøndby Kommune og forklarer, hvordan kommunen arbejder med at øge den folkelige deltagelse i udviklingen af bæredygtighedsinitiativer. Kommunen arbejder bl.a. med indsatser, som knytter sig til borgernes hverdagsliv og madvaner, og oplever gennem den øgede folkelige deltagelse et stigende borgerengagement og et udvidet politisk handlerum.

Er der tid til det lokale demokrati?

Afslutningsvis stiller vi i temanummerets del 3 spørgsmålet, om der med de grønne krisers krav om hurtig handling overhovedet er den fornødne tid og plads til det lokale demokrati: Hvordan forandrer den grønne omstilling vores forståelse af det lokale demokrati, og hvilke former for deltagelse, organisering og indflydelse vokser frem?

Lektor Simon Lex (Institut for Antropologi, KU), postdoc Kristin Smette Gulbrandsen (Institut for Statskundskab, KU) og postdoc Caroline Salling (Institut for Antropologi, KU) peger i deres bidrag på, at når mange energiprojekter strander, er det ikke nødvendigvis på grund af modvilje, men fordi de involverede aktører opererer med forskellige tidsopfattelser og beslutningslogikker. Artiklen fremhæver forhandlinger på tværs af disse ”tidsligheder” som afgørende for, at lokal deltagelse bliver meningsfuld og omstillingen succesfuld.

Postdoc Ingrid Helene Brandt og professor Lars Tønder fra Institut for Statskundskab på Københavns Universitet vender i deres bidrag om på spørgsmålet, som indleder denne del af temanummeret, og spørger, om demokrati i stedet *skaber* tid? Med afsæt i klimaborgerting og demokratiteori introducerer de tre typer “demokratisk tid”, som viser, hvordan borgerinddragelse kan åbne nye mulighedsrum i den grønne omstilling.

Programansvarlig Mathias Findalen Bickersteth (Tuborgfondet) afslutter temanummeret med et blik mod fremtiden. Han foreslår bl.a. med udgangspunkt i erfaringer fra indsatser, som Tuborgfondet har støttet, oprettelsen af 98 lokale ungeklimaråd, der skal danne grundlag for en landsdækkende grøn ungdomsbevægelse – båret af tillid, relevans og fællesskab på unges egne præmisser.

Bæredygtige beslutninger

De økologiske kriser skaber nye udfordringer for det lokale demokrati, men stimulerer også den demokratiske samtale, innovationsevne og handlekraft i kommuner, byer og lokalsamfund. Det er en af de observationer, der kan gøres på tværs af temanummerets bidrag.

Behovet for at sætte konsekvent og hurtigt ind overfor klimaforandringer, tab af biodiversitet og udpining af naturressourcer kræver på den ene side, at beslutningstagere i det politisk liv, erhvervsliv og civilsamfund agerer resolut og evidensbaseret. Men de meget omfattende og langsigtede mål for at udvikle samfundet i en mere bæredygtig retning, som bl.a. afspejles i den aktuelle Grønne Treparts ambition om at omlægge arealer på størrelse med Bornholm og Fyn fra landbrugsjord til skov og natur, vil dårligt kunne realiseres, hvis ikke der samtidig bliver gjort store indsatser for at forankre beslutninger bredt hos de mange interessenter, som har en rolle at spille i forandringerne og påvirkes af dem. Hertil kommer, at mange planer de seneste årtier er bragt i spil for at skabe hurtig grøn omstilling, men overordnet set er vi fortsat meget langt fra at have vendt udviklingen i den rigtige retning. Der er således brug for også at tænke nyt og innovativt og ikke mindst i forhold til, hvordan der sikres et bredt engagement hos borgerne i den nødvendige grønne transformation af samfundet.

Skal beslutninger være bæredygtige, kræver det med andre ord ikke blot effektivitet, men også at de opleves som legitime og fremmer den samfundsmæssige innovationsevne.

Måske det lokale niveau – kommuner, byer og lokale fællesskaber – er et godt bud på, hvordan man kan forene de krav til vores demokratiske beslutningsprocesser?

Det er det håb, som går igen på tværs af mange af temanummerets bidrag.

God fornøjelse med læsningen.

Noter

- 1 Citatet genfindes bl.a. i denne blogpost fra Manhattan Institute: The Disastrously Wrong Way to Collect NYC's Trash | Manhattan Institute.
- 2 Se C40 Cities.org - Climate Action Planning Framework.